

ja väkivallan liittoon. **Michel Foucault**, **Jacques Derrida** ja **Gilles Deleuze** ovat kaikki kytkeneet järjenkäytön väkivaltaisuuden erityisesti filosofiassa toimivaan rationalistiseen aggressioon. Ajatus on se, että teoreettinen järki perustuu pois-sulkemisen ja hallitsemisen logiikkaan.

Feministifilosofit ovat tuoneet keskusteluun mukaan sukupuolen ja väittäneet, että juuri filosofia on tärkeimpiä fallo-logosentrisen ajattelun käsitteellisiä aseita. Italialaisen **Carla Lonzin** mukaan filosofia auttaa sotimaan naista vastaan ja kontrolloimaan feminiinistä, joka edustaa fyysistä, luonnollista, irrationaalista ja epäfilosofista.

Rationalistisen järjestyksen talous perustuu sotatalouteen, jossa naiset ja muut "toiset" ovat kärsineet. Eikä tämä kärsimys ole yksinomaan symbolisen alueen todellisuutta.

Taistelu ja sota merkitsevät tuhoamista ja hajottamista. **Sara Heinämaa** on tarjonnut hajottamisen metaforan tilalle ajatusta puutarhasta, jota hoidetaan ja vaalitaan, kitketään ja kastellaan. Emme koskaan voi tietää, hoidammeko puutarhaamme viisaasti. Emme tiedä, mitä se tuottaa. Sodan ja taistelun tulokset tiedämme varmasti.

n & n

Mikko Lahtinen

POSTMODERNI RUHTINAS

King: *He's lov'd of the distracted multitude,
Who like not in their judgment, but their eyes...*
(*Hamlet*, IV, iii)

Ruhtinas ja moralistit

"Sellainen ruhtinas menestyy, joka osaa toimia ajan vaatimusten mukaisesti, ja kulloisistakin oloista pittaamaton puolestaan ei voi menestyä." Näin kirjoittaa **Niccolò Machiavelli** pian puolen vuosituhannen ajan leventömyyttä ja pahennusta herättäneessä *Ruhtinaassaan*. Jesuiitoille Machiavelli oli suuri saa-

tana, joka julkeasti paljasti uskonnon maalliset valtajuonet. Maallisen vallan haltijat eivät lukeneet *Ruhtinasta* vain vallan käytön oppaana vaan myös kirjana, joka voi paljastaa hallitsemisen taidon ammattitiedon niille jotka eivät tiedä: sivistymättömälle mutta uhkaavalle rahvaalle. Humanisteille Machiavelli oli halveksittava epäfilosofi, moraaliton hylkiö, joka ivasi ikiaikaisen ylevien kardinaalihyveiden nuukahtanutta ryhtiä.

Imagologiat

Esa Saarisen ja **Mark C. Taylorin** *Imagologies: Media Philosophy* (Routledge 1994) on postmoderni ruhtinas. "Kriittisen älymystön" moraalisaarvoja uhmaten sen tekijät julistautuvat pinnallisiksi ja naiiveiksi mediafilosofeiksi mutta tulevat samalla kertoneeksi harvinaisen syvällistä tarinaa ajastamme.

Mediat eivät ole pintaa, joka peittää "todellisuuden" alleen, eikä mediapolitiikka ole pinnallista politikointia, joka tukahduttaa "vakavan politiikan". Juuri mediat ja mediapolitiikka ovat mitä vaikuttavinta ja varsinaisinta todellisuutta. Edistykselliset poliitikot ja intellektuelit eivät ole tätä riittävästi ymmärtäneet. Medioiden kentän ovat vallanneet heitä nokkelimmat ja vikkelämmät ryhmitymät, jotka osaavat käyttää joukkoviestimiä suvereenin häikäilemättömyydellä hyväkseen. Englannissa *Labourin* tädit ja sedät vielä toistelivat oppejaan "järkevistä ja maltillisesta" konsensuspolitiikasta, kun thatcheriläiset konservatiivit jo työstivät ja muokkasivat tehokkaasti työväenluokankin arkiymmärrystä. Yhdysvalloissa fundamentalistiuskovaiset, joiden piti olla kiinnostuneita vain tuonpuoleisista asioista, oppivat ensimmäisten joukossa mediapelin armottomat säännöt. S&T osuvat naulan kantaan väittäessään, että "Paavi Johannes Paavali II on ensimmäinen televisiopäävi. Hän ymmärtää median voiman ja käyttää sitä tehokkaasti hyväkseen levittäessään konservatiivisia dogmejaan ja taantumuksellista yhteiskunnallista ilosanomaansa" (*Televangelism*, 3). Intellektuellien päivitellissä akatemioidensa maailman menoa konservatiivit ja fundamentalistit jo levittivät sanomaansa miljoonia rahastaan.

Imagologia on tärkeä kirja juuri siksi, että se panee ajattelemaan intel-

lektuaalisen vaikuttamisen strategioita aikana, jolloin edistyneimmänkin viestin teho on verrannollinen siihen ladattuun sähköenergiaan. *Imagologies* patistaa opettelemaan mediapelin säännöt. Se muistuttaa, että syvälinen filosofia pinnallistuu ja latistuu, kun se syötetään sähköverkkoon: televisio ei ole kirja, ei edes sanomalehti. "Epäolennaiset" tekijät, kuten filosofin kengät tai poliitikon änkyyttävä puhe, ovat tällöin olennaisia vaikuttavia tekijöitä ainakin siinä missä tarkkaan perustellut argumentit tai huolella laaditut poliittiset linjapuheet.

Mukaan on kuitenkin mentävä, mikäli mieli vaikuttaa. Mediafilosofi ei voi olla perinteinen intellektuelli, joka puurtaa yliopiston seinien suojissa "neliömillimetritutkimustaan" kollegoidensa ihasteltavaksi ja kadehdittavaksi. Sähköisen teknologian moralistinen vastustaminen on yhtä toivotonta kuin tulvan torjuminen patojen ja vallitusten jo murtuessa. Kyse onkin siitä, kuka teknologiaa käyttää ja miten (Net Effect, 1). Siinä, missä sosio-poliittis-kulttuuriset muutokset edellyttävät teollisessa yhteiskunnassa tuotantovälineiden kontrollia, jälkiteollisen yhteiskunnan hallinta edellyttää tunkeutumista imaginaarisen uusintamisprosesseihin (Electronomics, 7).

S&T sanoutuvat irti myös historian lopun ja kaiken samuuden tunnelmiin jämähtäneestä "postmodernista kyynisyydestä". **Marxin** 11. teesiä *Feuerbachista* mukailleen he julistavat: "Filosofit ovat selittäneet maailmaa; mutta tehtävänä on elämässämme vaikuttavien imagoiden muuttaminen" (Media Philosophy, 5). "Toivottomuuden estetiikka" on korvattava "toivon politiikalla". On murtauduttava olemassa olevien instituutioiden ja rakenteiden taakse ja kuviteltava, "mitä voisi olla". (Media Philosophy, 20) Tämä edellyttää akateemiselle filosofialle leimallisesta elitismistä luopumista. Mediafilosofin täytyy uskaltautua "tavallisten ihmisten" pariin. Hänen on luotettava siihen, että jokainen ihminen on oman arkielämänsä filosofi. (Ending the Academy, 1 ja Netropolis, 8-9)

Imagologies: Media Philosophy muodostuu 25 erinimisestä, erikseen sivunumeroidusta luvusta, joissa analysoidaan mediafilosofian kysymyksiä eri näkökulmista. Näiden analyysien rinnalla kulkee Saarisen ja Taylorin sähköposti- ja faxkirjeenvaihto, jossa kehitellään ja sitten analysoidaan S&T:n ja heidän oppilaidensa satelliittiseminaaria Suomen ja Yhdysvaltain välillä.

Avanti!

Imagologies on pelin avaus Marxin viitoittamaan suuntaan. S&T piirtävät alustavaa karttaa mediamaailman monimuotoisesta maastosta mutta itse maastoon meneminen ja maaperän pintaa syvämpi analysointi jää tekemättä. Konkreettisten strategioiden laatiminen sekä median filosofian ja politiikan taitoon liittyvien kysymysten yksityiskohtainen pohtiminen jäävät odottamaan tekijöitään.

S&T eivät erittele niitä mediavallan rakenteita ja läpeensä kaupallisia puitteita, joiden varassa ja sisässä "media-peliä" käydään. Vaikka "todellisuus" *kuulostaisi* ja *näyttäisi* miten sekavalta ja pirstoutuneelta tahansa, niin eihän tästä mitenkään välttämättä seuraa, että se myös *olisi* tällainen — polyfoniasakin, kaikkine kontrapunkteineen, on melodinen linjansa ja harmoniansa, joka soi kunniaksi Herran. Vaikka kaukosäädin saattaakin tarjota illuusion vapaudesta ja vallasta, ottaa tai jättää yhdellä napin hipaisulla, niin valinnan *vaihtoehdot* asettaa joku muu kuin kanavasurffari sohvallaan tai lapsen surffailua ankarastikin vahtivat vanhemmat (ks. Video vision, 5).

S&T ovat oikeassa siinä, että kuva- ja äänipinnan alta ei löydy mitään varsinaista "tosiolevaa". Totta ovat kuitenkin myös medioiden haltijat tuotanto- ja jakelu-yhtiöineen, sidos- ja viite-ryhmineen. Mediavalta on epätasaisesti jakaantunutta, hierarkista, kaikkien ääni ei kuulu yhtä voimakkaana; läpeensä kaupalliset arvot asettavat kannattavan ohjelmatuotannon yleiset edellytykset; länsimainen valtakulttuuri jylää mutta on samalla neuroottisen riippuvainen mainostajien suosiosta ja tulostuosta. Mediamaailman kummitsetä **Berlusconi** valjastaa Italian poliittisen järjestelmän bisnestensä palvelijaksi; Yhdysvaltain sotakone manipuloi lukuisille kanaville mieleisensä kuvan operaatioistaan Panamassa 89, Persianlahdella 91, Somaliassa 92, Haitissa 94 jne.

Ei myöskään pidä unohtaa, että esimerkiksi thatcherismin mediaamenestys ei perustunut yksin tehokkaaseen symbolien manipulointiin. Thatcherilaisilla oli takanaan myös brittiyhteiskunnan aineellinen suurpääoma, joka edesauttoi symbolisen pääoman tehokasta kasaamista. Brittiläiset valtablokot osallistuivat avokätisesti thatcheriläisten uusliberalististen pyrkimysten tukemiseen. Samoin jenkkifundamentalistien tv-saarnat olivat monessa suhteessa yhteneväisiä reaganilaisen valtablokin "aitoamerikkalaisten" päämäärien kanssa.

Lyhyesti: Markkinoiden armoittomat lait, markkinavoimien taloudelliset pyrinnot ja valtablokkien tyyli reaali-politiikka hegemonisoivat ja auttavat hegemonisoimaan median maailmaa alati voimistuvalla intensiteetillä. Juuri nyt on kysyttävä, *kuka viestii kenelle mitä ja millä vaikutuksella.*

Median tieto ja taito

Mediamaailman maaston kartoittaminen — median politiikan tieto — edellyttää tunkeutumista pintaa syvemmälle tai ainakin syvemmälle pintaan. Onnistuneet mediapoliittiset strategiat — median politiikan taito — edellyttävät maaston tuntemuksen, rohkean toiminnan ja antielitistisen asenteen ohella toiminnan *päämäärien* tiedostamista ja arvioimista. Päämäärien toteuttamista hankaloittaa kuitenkin suuresti se, että hyvältä paperilla näyttäviä toimintaohjelmia ei voi "konvertoida" sähköiseen muotoon niin, ettei se vaikuttaisi myös viestin sisältöön. **Marshall McLuhanin** teesi *media is a message* on otettava todesta. Kyse on sellaisesta median taidosta, jossa taitava median käyttäjä pystyy ennakoimaan muita paremmin sähköistämisen vaikutukset viestin sisältöön. Taitavan jousiampujan tavoin hän pystyy arvioimaan, kuinka paljon maalin ohi on tähdittävä, jotta nuoli osuu napakymppiin. Machiavelli arvostelee sellaisia lempeitä ruhtinaita, joiden hyväntahtoisten tekojen seuraukset olivatkin surkeita, jopa katastrofaalisia. Tämä pätee myös mediaan, jossa hyvää tarkoitettava mediapolitiikka saattaakin kääntyä itseään vastaan, mikä ilmenee, jos ei muuten, niin tappiona vaaleissa.

Ilmeinen ja jokapäiväinen vaara on myös se, että medioissa näkyemisestä ja kuulumisesta tulee itsearvo tai omahyväisen henkilökohtaisen menestyksen väline. Akateeminen elitismi muuttuu mediafilosofiseksi elitismiksi. Median valtaavat karismaattiset filosofikuninkaat, joita kasvoittomat kansanjoukot hurraavat kuin paaveja tai tv-saarnaajia. Elitismien ja elitististen ajattelutapojen purkaminen ei varmasti onnistu kertalaakista, eivätkä kaikki tietenkään voi olla karismaattisia johtajia tai suuria filosofeja. Mikään ei kuitenkaan pakota asettamaan kysymystä näin. Yhtä lailla on mahdollista ajatella, että karismaattiset johtajat ja suuret filosofit ovat itse ongelma — ei heidän puuttumisensa.

Karismoihin vetoamaton, demokraattinen mediakulttuuri edellyttääkin rakenteellisten muutosten ohessa *monien* ihmisten kollektiivista toimintaa *monien* toimintakyvyn rajoitteiden poistamiseksi. Paradoksaalista kyllä, juuri joukkotiedotusvälineet television johdolla ovat nykymaailmassa keskeisimpiä toimintakyvyn rajaajia ja ylhäältä ohjattun sosialisatiikan kanavia.

Mutta voisiko mediat kääntää päälaelleen, tehdä televisiosta monien hallitsema vapauttava voima? Voisiko medialla käydä mediaa ja mediavaltaa vastaan? Mitä konkreettisia toimia tämä edellyttäisi? Varmastikin omistusrakenteiden ja -suhteiden muuttamista, mediamonopolien ja -kartellien purkamista, vastajulkisuuksien luomista — toimia, joiden toteuttaminen ei onnistu ilman median filosofiaa ja politiikkaa. Ainakaan se ei onnistu, mikäli ajatellaan kyynisesti ja olemassa oleva todellisuus allekirjoittaen, ettei mitään kuitenkaan

ole tehtävissä. Sitä paitsi, mikä pakko on ajatella vain kaksi vaihtoehtoa: *joko* suuri ja mahtava vallankumous *tai* millekään ei voi mitään? Ehkäpä järkevintä politiikkaa on sittenkin sellainen "tylsä" arkipäivän politiikka, jossa päämäärät ja keinot yritetään saada lyömään kättä keskenään.

Oli niin tai näin, niin joka tapauksessa median filosofian ja politiikan kysymykset osoittautuvat kaikkea muuta kuin vain mediafilosofian ja -politiikan kysymyksiksi. Ne osoittautuvat kysymyksiksi, jotka koskevat ihmisten ja heidän yhteisöjensä vapautumisen ja demokratisoitumisen perustavanlaatuisimpia ongelmia.